YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)
18 päivänä huhtikuuta 2002 *

Asiassa C-290/00,

jonka Oberster Gerichtshof (Itävalta) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Johann Franz Duchon

vastaan

Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten

ennakkoratkaisun EY:n perustamissopimuksen 48 ja 51 artiklan (joista on muutettuina tullut EY 39 ja EY 42 artikla) tulkinnasta sekä sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

neuvoston asetuksella N:o 118/97 (EYVL 1997, L 28, s. 1), 9 a artiklan ja 94 artiklan tulkinnasta ja pätevyydestä,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. Jann sekä tuomarit S. von Bahr ja M. Wathelet (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Duchon, edustajanaan Rechtsanwalt A. Hawel ja Rechtsanwalt E. Eypeltauer,

— Itävallan hallitus, asiamiehenään C. Pesendorfer,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään W. Bogensberger,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 22.11.2001 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Oberster Gerichtshof on esittänyt 27.6.2000 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 24.7.2000, yhteisöjen tuomioistuimelle EY 234 artiklan nojalla kolme ennakkoratkaisukysymystä EY:n perustamissopimuksen 48 ja 51 artiklan (joista on muutettuina tullut EY 39 ja EY 42 artikla) tulkinnasta sekä sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella N:o 118/97 (EYVL 1997, L 28, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1408/71), 9 a artiklan ja 94 artiklan tulkinnasta ja pätevyydestä.

2 Nämä kysymykset on esitetty Duchonin, jolle on sattunut työtapaturma vuonna 1968, kun hän työskenteli Saksassa, ja Pensionsversicherungsanstalt der Angestelltenin (työntekijöiden eläkekassa) välisessä oikeudenkäynnissä, joka koskee Duchonille Itävallan lainsäädännön nojalla tunnustettavaa oikeutta saada työkyvyttömyyseläkettä 1.1.1998 alkaen.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

3 Asetuksesta N:o 1408/71 tuli Itävallan tasavaltaan sovellettava 1.1.1994 Euroopan talousalueesta 2.5.1992 tehdyllä sopimuksella (EYVL 1994, L 1, s. 3; jäljempänä ETA-sopimus). Sitä on sovellettu Itävallan tasavaltaan Euroopan unionin jäsenvaltiona 1.1.1995 alkaen.

4 Asetuksen N:o 1408/71 9 a artiklassa, jonka nimikkeenä on "Viitekauden pidentäminen", säädetään seuraavaa:

"Jos jäsenvaltion lainsäädännön mukaan etuutta koskevan oikeuden tunnustaminen edellyttää vähimmäisvakuutuskauden täyttymistä tiettynä aikana ennen vakuutustapahtumaa, jota vastaan vakuutus on otettu (viitekausi), ja jos edellä mainittu lainsäädäntö edellyttää, että kaudet, joiden aikana etuuksia on myönnetty tämän jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, tai kaudet, jotka on tarkoitettu lasten kasvattamiseen tämän jäsenvaltion alueella, johtavat viitekauden pidentämiseen, kaudet, joiden aikana työkyvyttömyyseläkkeitä tai vanhuuseläkkeitä tai sairausetuuksia, työttömyysetuuksia tai työtapaturmaetuuksia (lukuun ottamatta eläkkeitä) on myönnetty toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, ja kaudet, jotka on tarkoitettu lasten kasvattamiseen toisen jäsenvaltion alueella, johtavat samoin edellä sanotun viitekauden pidentämiseen."

5 Asetuksen N:o 1408/71 61 artikla sisältää erityiset säännöt tiettyjen kansallisten lainsäädäntöjen erityispiirteiden huomioon ottamiseksi työtapaturmien tai ammattitautien varalta myönnettävien vakuutusten osalta. Tämän 61 artiklan 5 ja 6 kohdassa säädetään seuraavaa:

"5. Jos jäsenvaltion lainsäädännössä edellytetään nimenomaisesti tai muutoin, että työtapaturmat tai ammattitaudit, jotka ovat sattuneet tai jotka on todettu aiemmin, otetaan huomioon arvioitaessa työkyvyttömyyden astetta vahvistettaessa oikeutta etuuteen tai määrättäessä etuuden määrää, tämän jäsenvaltion toimivaltainen laitos ottaa myös huomioon työtapaturmat ja ammattitaudit, jotka ovat sattuneet tai jotka on todettu aiemmin toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, niin kuin ne olisivat sattuneet tai ne olisi todettu sen soveltaman lainsäädännön mukaan.

6. Jos jäsenvaltion lainsäädännössä edellytetään nimenomaisesti tai muutoin, että työtapaturmat tai ammattitaudit, jotka ovat sattuneet tai jotka on todettu peräkkäisesti, otetaan huomioon arvioitaessa työkyvyttömyyden astetta vahvistettaessa oikeutta [etuuteen] tai määrättäessä tällaisen etuuden määrää, tämän jäsenvaltion toimivaltainen laitos ottaa huomioon myös työtapaturmat tai ammattitaudit, jotka ovat sattuneet tai jotka on todettu peräkkäisesti toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, niin kuin ne olisivat sattuneet tai ne olisi todettu sen soveltaman lainsäädännön mukaan, mutta vain jos:

1) mitään korvausta ei ole suoritettu sellaisen työtapaturman tai ammattitaudin osalta, joka oli sattunut tai todettu aikaisemmin sen soveltaman lainsäädännön mukaan;

ja

2) mitään korvausta ei ole suoritettu sellaisen toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, jossa tapaturma tai ammattitauti sattui tai todettiin peräkkäisesti, kun on otettu huomioon 5 kohdan säännökset tämän työtapaturman tai ammattitaudin osalta."

6 Asetuksen N:o 1408/71 94 artiklan, jonka nimikkeenä on "Palkattuja työntekijöitä koskevia siirtymäsäännöksiä", 1—3 kohdassa säädetään seuraavaa:

"1. Tämän asetuksen mukaan ei saavuteta oikeuksia ajalta ennen 1 päivää lokakuuta 1972 tai ennen päivää, jolloin sitä alettiin soveltaa sen jäsenvaltion alueella, jota asia koskee, tai osassa kyseisen valtion aluetta.

2. Kaikki vakuutuskaudet ja tapauksesta riippuen kaikki työskentely- tai asumiskaudet, jotka on täytetty jäsenvaltion lainsäädännön mukaan ennen 1 päivää lokakuuta 1972 tai ennen päivää, jolloin asetusta alettiin soveltaa tämän jäsenvaltion alueella, tai osassa kyseisen valtion aluetta, otetaan huomioon määrättäessä saavutettuja oikeuksia tämän asetuksen säännösten mukaisesti.

3. Jollei 1 kohdasta muuta johdu, oikeus saavutetaan tämän asetuksen mukaan, vaikka se liittyy vakuutustapahtumaan, joka sattui ennen 1 päivää lokakuuta 1972 tai ennen tämän asetuksen täytäntöönpanoa sen jäsenvaltion alueella, jota asia koskee, tai osassa tämän valtion aluetta."

Kansallinen lainsäädäntö

7 Itävallan lainsäädännön mukaan työntekijöillä on oikeus saada työkyvyttömyyseläkettä, jos he täyttävät alentunutta työkykyisyyttä koskevan erityisen edellytyksen lisäksi myös yleisen odotusaikaa (Wartezeit) koskevan edellytyksen (Allgemeines Sozialversicherungsgesetzin (sosiaalivakuutuksista annettu laki; jäljempänä ASVG) 235 §:n 1 momentti), joka vastaa niiden kuukausien määrää, joina asianomainen on maksanut eläkevakuutusmaksuja (Versicherungszeiten) tietyn kauden aikana (jäljempänä viitekausi) ennen sitä päivää, josta alkaen eläkettä on oikeus saada (Stichtag).

8 Jos henkilö on alle 50-vuotias, odotusajaksi vahvistetaan 60 kuukautta, ja sen on täytyttävä 120 kalenterikuukauden (viitekausi) aikana ennen eläkehakemuksen jättöpäivää, mikäli tämä on kuukauden ensimmäinen päivä, tai ennen hakemuksen jättöpäivää seuraavan kuukauden ensimmäistä päivää (ASVG:n 223 §:n 2 momentti ja 236 §:n 1 momentin 1 kohdan a alakohta ja 2 momentin 1 kohta).

9 ASVG:n 235 §:n 3 momentin a kohdan mukaan odotusaikaa ei ole, mikäli oikeus saada etuutta perustuu sellaisen vakuutetun työtapaturmaan tai ammattitautiin, joka kuuluu eläkevakuutuksen piiriin ASVG:n tai jonkun muun Itävallan liittovaltion lain nojalla pakollisesti tai ASVG:n 19 a §:n nojalla vapaaehtoisesti.

10 ASVG:n 236 §:n 3 momentin mukaan viitekautta voidaan pidentää "neutraaleilla kuukausilla". ASVG:n 234 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

"Neutraaleina kausina pidetään seuraavia kausia, jotka eivät muodosta vakuutuskausia:

— —

2. kaudet, joiden aikana vakuutetulla oli päätöksessä vahvistettu oikeus saada

— —

b) lakisääteisen tapaturmavakuutuksen perusteella maksettavaa työkyvyttömyyseläkettä vähintään 50 prosentin työkyvyn aleneman johdosta;

— — ."

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

11 Duchon on 18.1.1949 syntynyt Itävallan kansalainen, jolle oli 8.9.1968 sattunut työtapaturma hänen työskennellessään harjoittelijana Saksassa. Kyseisestä päivästä alkaen Saksan toimivaltaiset viranomaiset ovat maksaneet Duchonille 50 prosentin suuruiseen työkyvyttömyyteen perustuvaa työtapaturmaeläkettä.

12 Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten hylkäsi Duchonin ensimmäisen hakemuksen itävaltalaisen työkyvyttömyyseläkkeen saamiseksi 1.1.1994 alkaen. Duchonin tästä päätöksestä nostama kanne hylättiin 15.4.1997 Oberster Gerichtshofissa sillä perusteella, että hän ei täyttänyt 60 kuukauden odotusaikaa 120 kuukauden viitekauden aikana, että hän ei kuulunut ASVG:n 235 §:n 3 momentin a kohdassa, 236 §:n 3 momentissa tai 234 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohdassa säädettyjen poikkeusten alaisuuteen ja ettei hän voinut siltä osin, kuin hänen oikeutensa saada työkyvyttömyyseläkettä perustui ennen 1.1.1994 tapahtuneisiin tosiseikkoihin, vedota yhteisön oikeuden mukaiseen työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevaan oikeuteen.

13 Duchon teki 22.12.1997 uuden hakemuksen työkyvyttömyyseläkkeen saamiseksi tällä kertaa 1.1.1998 alkaen. Tämä hakemus hylättiin 11.8.1998 tehdyllä päätöksellä samalla perusteella kuin aikaisempikin päätös, eli koska hakija ei täyttänyt odotusaikaa. Landesgericht Linz (Itävalta) hylkäsi tästä päätöksestä nostetun kanteen 29.9.1999 antamallaan tuomiolla sillä perusteella, että Oberster Gerichtshofin 15.4.1997 antamalla tuomiolla oli ratkaistu lainvoimaisesti samojen asianosaisten välillä kysymys siitä, onko Saksassa kertyneet vakuutuskaudet otettava huomioon Duchonille tässä jäsenvaltiossa sattuneen

tapaturman johdosta. Ainoa kysymys, jota tämän tuomioistuimen mukaan voitiin vielä tutkia, oli se, täyttikö valittaja asiassa sovellettavien kansallisten säännösten nojalla odotusaikaa koskevan edellytyksen Itävallassa kertyneiden vakuutuskausien perusteella. Landesgericht Linz katsoi, ettei sen käsiteltävänä olevassa asiassa ollut näin. Tähän tuomioon haettiin muutosta Oberlandesgericht Linziltä (Itävalta), joka pysytti tuomion voimassa 11.2.2000 antamallaan tuomiolla, minkä jälkeen Duchon teki Oberster Gerichtshofiin Revision-valituksen.

14 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii sen näkökannan perusteltavuutta, että asetusta N:o 1408/71, kun otetaan huomioon sen 94 artikla, ei sovelleta tosiseikastoon, joka oli toteutunut jo ennen Itävallan liittymistä ETA:an tai Euroopan unioniin.

15 Ensinnäkin jos osoitetaan, että se työkyvyttömyys, jonka perusteella Duchon hakee itävaltalaista eläkettä, johtuu Saksassa 1968 tapahtuneesta työtapaturmasta, kansallinen tuomioistuin pohtii ASGV:n 235 §:n 3 momentin a kohdan soveltamisen osalta, onko tätä tapaturmaa pidettävä asetuksen N:o 1408/71 94 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuna "vakuutustapahtumana". Mikäli näin on, kyseistä asetusta on sovellettava valittajan eläkeoikeuteen, vaikka kyse olisi menneisyyden tapahtumasta, ottaen kuitenkin huomioon, että kyseisen asetuksen 94 artiklan 1 kohdan nojalla oikeus voidaan saavuttaa vasta asetuksen tultua voimaan Itävallan tasavallassa.

16 Toisaalta jos ilmenee, että valittajan työkyvyttömyys ei johdu vuonna 1968 tapahtuneesta työtapaturmasta, kansallinen tuomioistuin pohtii, onko ne kaudet, jolloin valittajalle maksettiin Saksan lainsäädännön nojalla työtapaturmaeläket-

tä, otettava yhteisön oikeuden nojalla huomioon viitekausien pidentämiseksi ASVG:n 236 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla.

17 Lisäksi kansallinen tuomioistuin pohtii sitä, onko asetuksen N:o 1408/71 9 a artikla perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan ja 51 artiklan mukainen siltä osin kuin siinä vahvistetaan työtapaturmaeläkkeen myöntämiskauden rinnastamista koskeva poikkeus. Kansallinen tuomioistuin viittaa tältä osin asiassa C-349/87, Paraschi, 4.10.1991 annettuun tuomioon (Kok. 1991, s. I-4501). Se toteaa, että jos Duchon olisi aina työskennellyt Itävallassa ja työtapaturma olisi tapahtunut siellä, viitekautta olisi kansallisen lainsäädännön mukaisesti pidennetty sillä ajalla, jolloin asianomaiselle maksettiin työtapaturmaeläkettä. Se, ettei sitä aikaa, jolloin eläkettä maksettiin Saksassa, oteta huomioon, saattaa siirtotyöläiset kotimaassaan pysyviä työntekijöitä huonompaan asemaan. Tätä syrjintää ei voida perustella objektiivisesti.

18 Näin ollen Oberster Gerichtshof päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Kuuluuko sellaisen työntekijän tilanne, joka sittemmin jäsenvaltioksi liittyneen valtion kansalaisena teki ennen tämän valtion Euroopan yhteisöön liittymistä palkkatyötä toisessa jäsenvaltiossa ja jolle sattui siellä työtapaturma, sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.6.1983 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2001/83 ja muutettuna 30.4.1992 annetulla neuvoston asetuksella N:o 1249/92, soveltamisalaan, kun kyseinen henkilö jättää työkyvyttömyyseläkehakemuksen jäsenvaltioksi liittymisen jälkeen ja työtapaturmalla voi olla oikeuden perustava vaikutus työkyvyttömyyseläkkeen saamiseksi?

Mikäli ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi:

2) Onko EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohtaa ja 51 artiklaa (joista on tullut EY 39 artiklan 2 kohta ja EY 42 artikla) sekä asetusta N:o 1408/71 tulkittava siten, että niiden vastainen on sellainen kansallinen säännös, jonka mukaan odotusaikaa koskevaa edellytystä ei sovelleta työkyvyttömyyteen perustuvaa etuutta myönnettäessä, jos vakuutustapahtuma on seurausta työtapaturmasta ja jos vakuutustapahtuma on lisäksi sattunut (itävaltalaisen) Allgemeines Sozialversicherungsgesetzin tai muun (Itävallan) liittovaltion antaman lain mukaisen eläkevakuutuksen perusteella pakollisesti vakuutetulle tai ASVG:n 19 a §:n mukaisesti vapaaehtoisesti vakuutetulle, jolloin kansallinen säännös ei koske muissa jäsenvaltioissa työskenneltäessä sattuneita työtapaturmia?

3) Onko EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohtaa ja 51 artiklaa (joista on tullut EY 39 artiklan 2 kohta ja EY 42 artikla) tulkittava siten, että niiden vastaisia ovat asetuksen N:o 1408/17 9 a artikla sekä sellainen kansallinen säännös, jonka nojalla viitekautta ei ylipäänsä voida pidentää sellaisella ajalla, jolta on saatu eläkettä, tai jossa tällainen pidentäminen rajataan koskemaan tapauksia, joissa eläkeoikeus perustuu kyseisen jäsenvaltion lakisääteiseen tapaturmavakuutukseen?"

Ennakkoratkaisukysymykset

Ensimmäinen kysymys

19 Ensimmäisellä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin kysyy, kuuluuko jäsenvaltion sellaisen kansalaisen tilanne, joka ennen tämän valtion liittymistä

Euroopan unioniin on tehnyt palkkatyötä toisessa jäsenvaltiossa, jossa hänelle on sattunut työtapaturma, ja joka kotivaltionsa liittymisen jälkeen hakee sen viranomaisilta työkyvyttömyyseläkettä tämän työtapaturman johdosta, asetuksen N:o 1408/71 soveltamisalaan.

20 Duchonin, Itävallan hallituksen ja komission mukaan tähän kysymykseen on vastattava myöntävästi.

21 Tältä osin on muistettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan oikeusvarmuuden periaate estää sen, että asetusta sovellettaisiin taannehtivasti riippumatta niistä edullisista tai epäedullisista vaikutuksista, joita soveltamisella voisi olla asianomaisen henkilön kannalta, paitsi jos asetuksessa käytettyjen ilmaisujen tai sen tavoitteiden voidaan riittävän selvästi katsoa osoittavan, että asetuksen ei ole tarkoitettu sääntelevän ainoastaan tulevaisuutta (asia 234/83, Gesamthochschule Duisburg, tuomio 29.1.1985, Kok. 1985, s. 327, 20 kohta ja asia C-28/00, Kauer, tuomio 7.2.2002, Kok. 2002, s. I-1343, 20 kohta). Vaikka uusi laki on siis pätevä ainoastaan tulevaisuuteen nähden, sitä sovelletaan yleisesti tunnustetun periaatteen mukaisesti myös vanhan lain voimassa ollessa syntyneiden tilanteiden tulevaisuudessa ilmeneviin vaikutuksiin, jos poikkeuksesta ei ole säädetty (ks. vastaavasti asia 96/77, Bauche ja Delquignies, tuomio 15.2.1978, Kok. 1978, s. 383, 48 kohta; asia 125/77, Koninklijke Scholten-Honig ja De Bijenkorf, tuomio 25.10.1978, Kok. 1978, s. 1991, 37 kohta; asia 40/79, P v. komissio, tuomio 5.2.1981, Kok. 1981, s. 361, 12 kohta; asia 270/84, Licata v. talous- ja sosiaalikomitea, tuomio 10.7.1986, Kok. 1986, s. 2305, 31 kohta; asia C-162/00, Pokrzeptowicz-Meyer, tuomio 29.1.2002, Kok. 2002, s. I-1049, 49 ja 50 kohta, ja em. asia Kaurer, tuomion 20 kohta).

22 Asetuksen N:o 1408/71 94 artiklan 1 kohta, jossa säädetään, että asetuksen mukaan ei saavuteta oikeuksia ennen päivää, jolloin sitä alettiin soveltaa sen jäsenvaltion alueella, jota asia koskee, seuraa täysin edellä kuvattua oikeusvarmuuden periaatetta.

23 Jotta asetusta N:o 1408/71 voitaisiin soveltaa aikaisemman lain voimassa olon aikana syntyneiden tilanteiden tulevaisuudessa ilmeneviin vaikutuksiin, sen 94 artiklan 2 kohdassa säädetään aivan vastaavalla tavalla, että määritettäessä oikeuksia etuuksiin on otettava huomioon kaikki vakuutuskaudet ja kaikki työskentely- tai asumiskaudet, jotka on täytetty jäsenvaltion lainsäädännön mukaan "ennen 1 päivää lokakuuta 1972 tai ennen päivää, jolloin asetusta alettiin soveltaa tämän jäsenvaltion alueella". Tästä säännöksestä seuraa siis, että jäsenvaltio ei voi eläkeoikeuksia määrittäessään kieltäytyä ottamasta huomioon toisen jäsenvaltion alueella täyttyneitä vakuutuskausia ainoastaan sen vuoksi, että ne ovat täyttyneet ennen kuin asetus tuli ensiksi mainittuun jäsenvaltioon nähden (ks. asia C-227/89, Rönfeldt, tuomio 7.2.1991, Kok. 1991, s. I-323, Kok. Ep. XI, s. I-19, 16 kohta ja em. asia Kauwer, tuomion 22 kohta).

24 Asetuksen N:o 1408/71 94 artiklan 3 kohdassa säädetään myös kaikkien niiden vakuutustapahtumien huomioon ottamisesta, jotka liittyvät kyseessä olevaan oikeuteen, vaikka tapahtuma olisi sattunut "ennen 1 päivää lokakuuta 1972 tai ennen päivää, jolloin asetusta alettiin soveltaa sen jäsenvaltion alueella, jota asia koskee".

25 Ei ole epäilystäkään siitä, että työtapaturmaa on pidettävä tämän asetuksen 94 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuna vakuutustapahtumana, kun tapaturma on sattunut jäsenvaltion alueella ennen kuin asetus N:o 1408/71 tuli voimaan siinä toisessa jäsenvaltiossa, jonka lainsäädännön nojalla työkyvyttömyysetuuksia haetaan tämän tapaturman johdosta.

26 Näin ollen ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että jäsenvaltion sellaisen kansalaisen tilanne, joka ennen tämän valtion liittymistä Euroopan unioniin on tehnyt palkkatyötä toisessa jäsenvaltiossa, jossa hänelle on sattunut työtapaturma, ja joka kotivaltionsa liittymisen jälkeen hakee sen viranomaisilta työkyvyttömyyseläkettä tämän työtapaturman johdosta, kuuluu asetuksen N:o 1408/71 soveltamisalaan.

Toinen kysymys

27 Toisella kysymyksellään kansallinen tuomioistuin haluaa selvittää, onko perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohtaa ja 51 artiklaa sekä asetusta N:o 1408/71 tulkittava siten, että niiden vastainen on ASVG:n 235 §:n 3 momentin a kohdan kaltainen kansallinen säännös, jossa säädetään työkyvyttömyyseläkkeen saamisedellytyksenä olevaa odotusaikaa koskevasta poikkeusta, kun työkyvyttömyys on seurausta työtapaturmasta — joka esillä olevassa asiassa on sattunut ennen kuin kyseinen asetus tuli voimaan asianomaisessa jäsenvaltiossa — vain siinä tapauksessa, että asianomainen henkilö oli tapaturman sattuessa pakollisesti tai vapaaehtoisesti vakuutettu kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön perusteella muiden jäsenvaltioiden lainsäädäntöjä lukuun ottamatta.

28 Tältä osin on ensinnäkin arvioitava ASVG:n 235 §:n 3 momentin a kohdan kaltaisen säännöksen lainmukaisuutta yhteisön oikeuden valossa sellaisena kuin sitä sovellettaisiin, jos työtapaturma olisi sattunut Itävallan liityttyä Euroopan unioniin.

29 Itävallan hallituksen ja komission tavoin on todettava, että vaikka tällaista säännöstä sovellettaessa ei oteta huomioon asianomaisten työntekijöiden kansalaisuutta, se voi olla sosiaaliturvan osalta epäedullinen niille henkilöille, jotka ovat käyttäneet EY:n perustamissopimuksessa taattua oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen, sillä heidän mahdollisuutensa täyttää edellytys siitä, että he ovat vakuutettuja ASVG:n perusteella, on pienempi kuin niiden henkilöiden, jotka ovat pysyneet Itävallassa.

30 Tämän lisäksi Itävallan hallitus katsoo, että kansallisen tuomioistuimen on tulkittava ASVG:n 235 §:n 3 momentin a kohtaa siten, että se, että henkilö on vakuutettu toisessa jäsenvaltiossa harjoitetun ammattitoiminnan perusteella, on rinnastettava siihen, että hän on vakuutettu jäsenvaltiossa harjoitetun ammattitoiminnan perusteella.

31 Tältä osin on huomattava, että kansallisen tuomioistuimen velvollisuutena on soveltaa täysimääräisesti yhteisön oikeutta, suojata siinä yksityisille annettuja oikeuksia ja tarvittaessa jättää soveltamatta säännöksiä siltä osin kuin niiden soveltaminen johtaisi yksittäistapauksessa yhteisön oikeuden vastaiseen lopputulokseen (ks. asia C-262/97, Engelbrecht, tuomio 26.9.2000, Kok. 2000, s. I-7321, 40 kohta).

32 Toisaalta on todettava, että kuten esillä olevassa asiassa, kun kansallista lainsäädäntöä sovelletaan oikeuteen saada työkyvyttömyyseläkettä, joka perustuu työtapaturmaan, joka on sattunut ennen kuin asetus N:o 1408/71 tuli voimaan siinä jäsenvaltiossa, jossa eläkettä haetaan, Itävallan Euroopan unioniin liittymisen jälkeen syntyneen eläkeoikeuden suorituksessa sellaisenkin vakuutustapahtuman perusteella, joka on sattunut ennen tätä ajankohtaa, Itävallan viranomaisten on noudatettava yhteisön oikeutta ja erityisesti perustamissopimuksen työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevia määräyksiä (ks. vastaavasti em. asia Kauer, tuomion 45 kohta).

33 Pääasiassa kyseessä olevan vakuutustapahtuman eli Saksassa vuonna 1968 sattuneen työtapaturman huomioon ottamisen osalta on sovellettava asetuksen N:o 1408/71 94 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua siirtymäsäännöstä, jonka tarkoituksena on kattaa tilanteet, jotka ovat syntyneet silloin kun tätä asetusta ei vielä sovellettu kyseisessä jäsenvaltiossa. Kuten tämän tuomion 23 ja 24 kohdassa

on jo todettu, säännöksen nimenomaisena tavoitteena on mahdollistaa asetuksen N:o 1408/71 soveltaminen sellaisten tilanteiden tulevaisuudessa ilmeneviin vaikutuksiin, jotka ovat syntyneet aikana, jolloin henkilöiden vapaata liikkuvuutta ei vielä ollut taattu kyseessä olevan valtion ja sen valtion välillä, jonka alueella nämä mahdollisesti huomioon otettavat tilanteet ovat syntyneet.

34 Näin se, että Duchon on työskennellyt Saksassa ennen kuin ETA-sopimus tuli voimaan Itävallan tasavallassa tai ennen kuin Itävalta liittyi Euroopan unioniin, ei sellaisenaan voi estää asetuksen N:o 1408/71 94 artiklan 3 kohdan soveltamista.

35 ASVG:n 235 §:n 3 momentin a kohdassa säädetyn edellytyksen soveltaminen sellaisen työtapaturman osalta, joka on sattunut ennen sitä ajankohtaa, kun asetus N:o 1408/71 tuli voimaan siinä jäsenvaltiossa, jossa työkyvyttömyyseläkettä haetaan, saattaa tehdä tämän asetuksen 94 artiklan 3 kohdan soveltamisesta täysin näennäistä, kun kansallisessa lainsäädännössä ei säädetä sen huomioon ottamisesta, että henkilö on vakuutettu toisen jäsenvaltion lainsäädännön perusteella, sellaisen yhteisön säännöksen puuttuessa, jolla tämä huomioon ottaminen taattaisiin ennen kyseistä ajankohtaa täyttyneiden kausien osalta.

36 Näin ollen toiseen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 1408/71 94 artiklan 3 kohtaa, luettuna yhdessä perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että sen vastainen on ASVG:n 235 §:n 3 momentin a kohdan kaltainen kansallinen säännös, jossa säädetään työkyvyttömyyseläkkeen saamisedellytyksenä olevaa odotusaikaa koskevasta poikkeuksesta, kun työkyvyttömyys on seurausta työtapaturmasta — joka esillä olevassa asiassa on sattunut ennen kuin kyseinen asetus tuli voimaan asianomaisessa jäsenvaltiossa — vain siinä tapauksessa, että asianomainen henkilö oli tapaturman sattuessa pakollisesti tai vapaaehtoisesti vakuutettu kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön perusteella muiden jäsenvaltioiden lainsäädäntöjä lukuun ottamatta.

Kolmas kysymys

37 Kolmannella kysymyksellään kansallinen tuomioistuin kysyy, onko perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohtaa ja 51 artiklaa tulkittava siten, että niiden vastainen on ASVG:n 234 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohdan kaltainen, yhdessä tämän lain 236 §:n 3 momentin kanssa luettava säännös, jonka nojalla sen viitekauden pidentämiseksi, jonka aikana odotusajan on eläkeoikeuden syntymiseksi täytyttävä, otetaan huomioon ainoastaan ne kaudet, joiden aikana vakuutettu on saanut kansalliseen tapaturmavakuutukseen perustuvaa työkyvyttömyyseläkettä, ja joka mukaan viitekautta ei voida pidentää, jos kyseistä etuutta on maksettu toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan. Kansallinen tuomioistuin pohtii myös sitä, onko asetuksen N:o 1408/17 9 a artikla perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan ja 51 artiklan mukainen siltä osin kuin jäsenvaltion lainsäädännön mukaisen viitekauden pidentämiseksi ei sen nojalla voida ottaa huomioon niitä kausia, joiden aikana työtapaturmaeläkkeitä on maksettu toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan.

38 Kuten Itävallan hallitus ja komissio esittävät, yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee tältä osin, että vaikka pääasiassa kyseessä olevan kaltaista lainsäädäntöä muodollisesti sovelletaan kansalaisuudesta riippumatta jokaiseen yhteisön työntekijään, jonka osalta viitekautta voidaan näin ollen pidentää tässä lainsäädännössä säädetyillä edellytyksillä, kyseisellä lainsäädännöllä kuitenkin voidaan, siltä osin kuin siinä ei säädetä mahdollisuudesta pidentää viitekautta silloin, kun ne seikat tai olosuhteet, kuten tapaturmaeläkkeen myöntäminen, jotka vastaavat niitä, joiden perusteella viitekautta voidaan pidentää, ilmenevät jossain toisessa jäsenvaltiossa, vahingoittaa paljon merkittävämmällä tavalla siirtotyöläisiä, koska juuri heillä on erityisesti työkyvyttömyystapauksissa taipumus palata lähtömaahansa (ks. em. asia Paraschi, tuomion 24 kohta).

39 Näin ollen perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan ja 51 artiklan vastaisena on pidettävä sellaista kansallista lainsäädäntöä, jonka mukaan viitekauden pidentäminen on mahdollista tietyillä edellytyksillä mutta ei kuitenkaan silloin, kun ne seikat tai olosuhteet, jotka vastaavat niitä, joiden perusteella viitekautta voidaan pidentää, ilmenevät jossain toisessa jäsenvaltiossa (em. asia Paraschi, tuomion 27 kohta).

40 Tämän tuomion 38 kohdassa esitetyillä perusteilla asetuksen N:o 1408/71 9 a artikla on todettava pätemättömäksi siltä osin kuin jäsenvaltion lainsäädännön mukaisen viitekauden pidentämiseksi ei sen nojalla voida ottaa huomioon nimenomaisesti niitä kausia, jonka aikana työtapaturmaeläkkeitä on maksettu toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan.

41 Itävallan hallitus väittää kuitenkin, että perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdalla ja 51 artiklalla ei ole merkitystä pääasian ratkaisemiseksi. Siltä osin kuin pääasiassa kyseessä oleva työtapaturma on sattunut ennen kuin ETA-sopimus tuli voimaan Itävallan tasavallassa, perustamissopimuksen määräyksiä ei nimittäin ajallisesti voida soveltaa pääasiaan.

42 Lisäksi Itävallan hallitus esittää, että asetuksen N:o 1408/71 94 artiklan siirtymäsäännökset eivät sisällä mitään 9 a artiklaan verrattavissa olevaa rinnastamissääntöä, jolla taattaisiin viitekauden pidentäminen.

43 Tältä osin on huomattava, että pääasiassa ei ole kysymys eläkeoikeuden saamisesta ETA-sopimuksen voimaantuloa edeltävältä ajalta Itävallan tasavallassa, vaan se koskee eläkeoikeuden saamista 1.1.1998 alkaen.

44 Kuten yhteisöjen tuomioistuin on jo todennut asiassa C-195/98, Österreichischer Gewerkschaftsbund, 30.11.2000 antamassaan tuomiossa (Kok. 2000, s. I-10497, 55 kohta), asiakirja Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisehdoista ja niiden sopimusten mukautuksista, joihin Euroopan unioni perustuu (EYVL 1994, C 241, s. 21 ja EYVL 1995, L 1, s. 1), ei sisällä mitään siirtymämääräystä, joka koskisi perustamissopimuksen 48 artiklan soveltamista. Tämän artiklan säännösten osalta on katsottava, että ne ovat välittömästi sovellettavia ja sitovia suhteessa Itävallan tasavaltaan siitä alkaen, kun se liittyi Euroopan unioniin, eli 1.1.1995 alkaen. Muista jäsenvaltioista lähtöisin olevat siirtotyöläiset voivat mainitun päivämäärän jälkeen vedota kyseisiin säännöksiin, ja niitä voidaan soveltaa ennen Itävallan liittymistä Euroopan unioniin syntyneiden tilanteiden nykyisiin ja tulevaisuudessa ilmeneviin vaikutuksiin.

45 Tällä yleisellä toteamuksella ei voida kyseenalaistaa sitä, että asetuksen N:o 1408/71 94 artiklassa ei säädetä nimenomaisesti mahdollisuudesta ottaa jäsenvaltion lainsäädännön mukaista etuutta koskevan oikeuden syntymiseksi huomioon sellaisia kausia, jotka ovat täyttyneet toisessa jäsenvaltiossa ennen kuin asetus N:o 1408/71 tuli voimaan ensin mainitussa jäsenvaltiossa ja joiden aikana vakuutetulle on maksettu tiettyjä etuuksia kuten esillä olevan kaltaista työtapaturmaeläkettä.

46 Edellä esitetyn perusteella kolmanteen kysymykseen on vastattava seuraavasti:

— EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohtaa ja 51 artiklaa on tulkittava siten, että niiden vastainen on ASVG:n 234 §:n 1 momentin 2 kohdan

b alakohdan kaltainen, yhdessä tämän lain 236 §:n 3 momentin kanssa luettava säännös, jonka nojalla sen viitekauden pidentämiseksi, jonka aikana odotusajan on eläkeoikeuden syntymiseksi täytyttävä, otetaan huomioon ainoastaan ne kaudet, joiden aikana vakuutettu on saanut kansalliseen tapaturmavakuutukseen perustuvaa työkyvyttömyyseläkettä, ja jonka mukaan viitekautta ei voida pidentää, jos kyseistä etuutta on maksettu toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan.

— Asetuksen N:o 1408/71 9 a artikla, joka on EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan ja 51 artiklan vastainen siltä osin kuin jäsenvaltion lainsäädännön mukaisen viitekauden pidentämiseksi ei sen nojalla voida ottaa huomioon niitä kausia, joiden aikana työtapaturmaeläkkeitä on maksettu toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, todetaan pätemättömäksi.

Oikeudenkäyntikulut

47 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Itävallan hallitukselle ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut Oberster Gerichtshofin 27.6.2000 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) Jäsenvaltion sellaisen kansalaisen tilanne, joka ennen tämän valtion liittymistä Euroopan unioniin on tehnyt palkkatyötä toisessa jäsenvaltiossa, jossa hänelle on sattunut työtapaturma, ja joka kotivaltionsa liittymisen jälkeen hakee sen viranomaisilta työkyvyttömyyseläkettä tämän työtapaturman johdosta, kuuluu sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella N:o 118/97, soveltamisalaan.

2) Asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna asetuksella N:o 118/97, 94 artiklan 3 kohtaa luettuna yhdessä EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan (josta on muutettuna tullut EY 39 artiklan 2 kohta) kanssa, on tulkittava siten, että sen vastainen on Allgemeines Sozialversicherungsgesetzin 235 §:n 3 momentin a kohdan kaltainen kansallinen säännös, jossa säädetään työkyvyttömyyseläkkeen saamisedellytyksenä olevaa odotusaikaa koskevasta poikkeuksesta, kun työkyvyttömyys on seurausta työtapaturmasta — joka esillä olevassa asiassa on sattunut ennen kuin kyseinen asetus tuli voimaan asianomaisessa jäsenvaltiossa — vain siinä tapauksessa, että asianomainen henkilö oli tapatur-

man sattuessa pakollisesti tai vapaaehtoisesti vakuutettu kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön perusteella muiden jäsenvaltioiden lainsäädäntöjä lukuun ottamatta.

3) EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohtaa ja 51 artiklaa (joista on muutettuina tullut EY 39 artiklan 2 kohta ja EY 42 artikla) on tulkittava siten, että niiden vastainen on Allgemeines Sozialversicherungsgesetzin 234 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohdan kaltainen, yhdessä tämän lain 236 §:n 3 momentin kanssa luettava säännös, jonka nojalla sen viitekauden pidentämiseksi, jonka aikana odotusajan on eläkeoikeuden syntymiseksi täytyttävä, otetaan huomioon ainoastaan ne kaudet, joiden aikana vakuutettu on saanut kansalliseen tapaturmavakuutukseen perustuvaa työkyvyttömyyseläkettä, ja jonka mukaan viitekautta ei voida pidentää, jos kyseistä etuutta on maksettu toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan.

4) Asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna asetuksella N:o 118/97, 9 a artikla, joka on EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan ja 51 artiklan vastainen siltä osin kuin jäsenvaltion lainsäädännön mukaisen viitekauden pidentämiseksi ei sen nojalla voida ottaa huomioon niitä kausia, joiden aikana työtapaturmaeläkkeitä on maksettu toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, todetaan pätemättömäksi.

Jann von Bahr Wathelet

Julistettiin Luxemburgissa 18 päivänä huhtikuuta 2002.

R. Grass P. Jann

kirjaaja viidennen jaoston puheenjohtaja